

Az adott n törésmutatójú anyagból készült szélő, konkáv-konvex lencsék mindegyikének erőssége (fókusz távolságának reciproka):

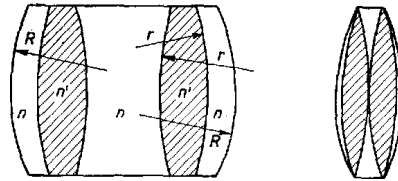
$$(n - 1) \left(\frac{1}{R} - \frac{1}{r} \right),$$

az ugyanezen anyagból készült középső, bikonkáv lencse erőssége:

$$-(n - 1) \cdot \frac{2}{r}.$$

Az n' törésmutatójú anyagból készült bikonvex lencsék mindegyikének erőssége:

$$(n' - 1) \cdot \frac{2}{r}.$$

1. ábra

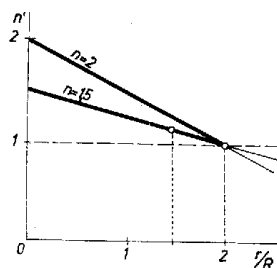
Az a kívánság, hogy a lencserendszer ne nagyítson, nyilvánvalóan úgy értendő, hogy a tárgy semmiféle elhelyezése mellett se nagyítson, vagyis planparalel lemezként viselkedjen, és így eredő fókusz távolsága végtelen, lencseerőssége nulla legyen. Az 5 lencse erősségét összegezzük, és az összeget 0-val tesszük egyenlővé:

$$2(n - 1) \left(\frac{1}{R} - \frac{1}{r} \right) - (n - 1) \cdot \frac{2}{r} + 2(n' - 1) \cdot \frac{2}{r} = 0.$$

Ennek az egyenletnek a megoldása n' -re nézve:

$$(1) \quad n' = n \left(1 - \frac{r}{2R} \right) + \frac{r}{2R} = n - \frac{r}{2R} (n - 1).$$

Tehát a geometriai méretek, illetőleg az r/R hányados a lényeges. 2. ábránk, mint az (1) alatti megoldás grafikus ábrázolása mutatja meg, hogy adott n esetében különböző r/R értékekhez mekkora n' tartozik. Az (1) alatti eredményt ábrázoló egyenesek mind átmennek az $r/R = 2$, $n' = 1$ ponton.

2. ábra

Mivel a törésmutató nem lehet 1-nél kisebb, ezért r/R értékei nem lehetnek 2-nél nagyobbak, vagyis a külső rádiuszok (R) nem csökkenhetnek a belső rádiuszok (r) fele alá. Ha $r/R = 2$, akkor (1) alatti megoldásunk első alakjában az első tag mindenképp nulla és így bármely n esetében $n' = 1$ (vákuum). Ha az r/R hányados 2 alá csökken, n' már nagyobb 1-nél; például ha $r = 10$ cm, $R = 6,8$ cm, $r/R = 1,47$ és $n' = 1,132$. A 2. ábrában az alsó vastag egyenes $n = 1,5$ -hez, a fölötte levő $n = 2$ -höz tartozik. Ha $r/R = 1$, akkor $n' = (n + 1)/2$. Ha $r/R < 1$, akkor a két külső lencse szóró meniszkuszlencsévé válik, de a feladat most is megoldható.

Molnár Gyula (Hajduszoboszló; Hőgyes E. g. III. o. t.)

Megjegyzés. A felhasznált képletek csak vékony lencsére érvényesek (Dombi L., Jung J., Vozáry E.). Ha véges vastagságú lencsékkel számolunk (lásd az erről szóló cikket), akkor az 1. ábra bal oldali rajzán látható, $r/R = 1,47$, $n = 1,5$, $n' = 1,132$ adatokhoz tartozó, az ábra méretében elkészült lencserendszer tényleges gyújtótávolsága nem végtelen, hanem $-21,35$ cm lenne. Ha a rádiuszok megtartásával úgy toljuk össze a felületeket, amint az az 1. ábra bal oldali rajzán látható, akkor a vastagságok szerepe elhanyagolható.